

Korkealentoinen kokoelma taidemusiikin merkeistä ja merkityksistä

Tuomas Eerola

Eero Tarasti: *Musiikin todellisuudet: Säveltaiteen ensyklopedia*. Yliopistopaino 2003. 357 s.

Helsingin yliopiston musiikkitieteen professori ja semiotiikan instituutin johtaja Eero Tarasti tunnetaan maineikkaana ja tuotteliaana musiikkitieteen ja semiotiikan kirjoittajana, jonka keskeiset kirjat ovat kansainvälisesti merkittäviä musiikkisemiotiikan lähteitä (esim. 1994, 2000 ja 2002). Suomenkielistä lukijakuntaa Tarasti palvelee julkaisemalla noin viiden vuoden välein omista töistään koostuvan artikkelikokoelman, jollaisia hän on aiemmin julkaissut ainakin vuosina 1992 ja 1998.

Uusimpaan kokoelmaansa *Musiikin todellisuudet* on yhdistelty Tarastin esseitä, artikkeleita ja puheita viimeisen kahdenkymmenen vuoden ajalta. Musiikintutkimuksen alalla viime vuosien aikana suosittujen artikkelikokoelmien [1] rinnalla tämä kirja on valikoima vain yhden

tutkijan näkemyksistä, joten siltä odottaa muita enemmän tiiviyyttä ja johdonmukaisuutta.

Kirjassa on runsaat 40 artikkelia, jotka on puettu ensyklopediamaisesti määritelmien muotoon, kuten esimerkiksi *nautinto*, *Välimeri*, *keho* ja *filosofia*. Tekstien tyyli vaihtelee aiheiden mukaan. Tarasti ei ensyklopediassaan yrittäkään olla kaikenkattava, vaikka värikästä palettia käyttääkin. Artikkeleissa käsitellään filosofisia pohdintoja (esim. *universaalisuus*, *merkki* ja *ymmärtäminen*), musiikillisia ilmiöitä (esim. *synestesia*, *bel canto* ja *improvisointi*) sekä tietenkin säveltäjäkuvia. Artikkeleissa käsiteltävät musiikkiesimerkit vaihtelevat ajallisesti barokista nykyaikaan ja edustavat keskieurooppalaista taidemusiikkia, mutta mukana on myös muutaman venäläisen ja suomalaisen säveltäjän tuotantoa.

Oppineisuutta välittäviä löytöretkiä ja "musiikin merkityksiä"

Kirjan keskeistä antia on Tarastin vivahteikkaasti esittelemät tavat, kuinka musiikilla luodaan merkityksiä eri aikakausina, ja se millä tavoin nämä merkitykset voidaan kytkeä ympäröivään yhteiskuntaan. Tekstit ovat korkealentoisia, eri tieteen- ja taiteenalojen välillä sukkuiloivia, oppineisuutta välittäviä löytöretkiä, joissa Tarasti pääsee esittämään laaja-alaisuuttaan ja herkkää tulkintakykyään. Yhden artikkelin aikana saatetaan kulkea antiikin Kreikan ajatuksista romantiikan filosofeihin ja ranskalaisiin jälkistrukturalisteihin ja edelleen toiseuden ja sukupuolen teemoihin.

Semiotiikka on artikkeleissa vahvasti esillä, mistä seuraa, että samat käsitteet ja teoriat (eritoten Greimasin, Peircen ja Tarastin oman, eksistentiaalisen semiotiikan käsitteet) toistuvat välillä suorastaan kiusallinen usein, mikä kirjaa hakuteoksena käytettäessä tosin ei ole ongelma.

Teos keskittyy pääosin länsimaiseen taide-musiikkiin ja tulkitsevaan, humanistiseen traditioon. Kirjan kattavalta kalskahtavan otsikon valossa jäin kaipaamaan kansanmusiikkia tai populaarimusiikkia käsitteleviä tekstejä. Ainoassa perinnesemiotiikkaa käsittelevässä artikkelissa Tarasti väittää mm. kansantanssin edustavan sellaista mennyttä maailmaa, jonka hienosyisiä merkityksiä emme enää voi tavoittaa. Lukijassa herää kysymys, eikö sama ongelma koske yhtä lailla kirjan taidemusiikkiesimerkkejäkin, jotka edustavat aikakaudellemme etäistä 1700-1800-luvun korkeakulttuuria? Vaikka Tarasti myös itse käsittelee tätä ongelmaa, jossa hänen mielestä merkitys (*signifiant*) ja sen käsitteellinen merkitys (*signifié*) ovat eronneet toisistaan modernien joukkoviestimien vaikutuksesta, jää lukija aprikoimaan kuinka hyvin joku muu kuin merkityksien etsintää pitkään harjoittanut ammattisemiotikko pystyy kuulemaan ja antamaan kirjassa annettujen esimerkkien mukaisia merkityksiä musiikillisille tapahtumille.

Toinen Tarastin esittelemiä musiikin todellisuuksia rajoittava näkemys on luonnontieteitä sivuavien todellisuuksien torjuminen. Musiikkitieteeseen on kahden viimeisen vuosikymmenen aikana vakiintunut myös kognitiivisen ja empirisen musiikintutkimuksen suuntaus, joka hyödyntää havaintojen, systemaattisen tie-

donkeruun ja kuulijalähtöisen lähestymistavan tutkimuksellisia vahvuuksia musiikin todellisuuden etsinnässä (esim. Clarke 2004). Näiden menetelmien tuomaa tietämystä kaipaavat eritoten silloin, kun merkitykset pyritään nivomaan yhteen musiikin soivien rakenteiden kanssa. Mitä nämä rakenteet oikeastaan ovat?

Tarasti esittelee A. J. Greimasin generatiivisesta mallista johtamaansa musiikkianalyysimenetelmää, jossa käsitellään musiikin sisältämiä ajallisia ja sävelvaruudellisia jäsenyyksiä, sekä nk. modalisoimista, joilla tarkoitetaan erilaisia olotiloja, kuten lepotilaa (konsonanssia), jännitettä, dynaamisuutta, informaatiota jne. Nämä kaikki ovat miltei sellaisenaan olleet – ja ovat yhä – modernin musiikkipsykologisen tutkimuksen kohteita, joiden havaitsemista, tunnistamista ja ilmenemistä musiikin kuuntelussa on alettu ymmärtää ja selittää paremmin. Tämän empirisen paradigman avulla tullaan tulevina vuosina epäilemättä kirjoittamaan toisenlainen läpileikkaus musiikin todellisuuksista.

Kirjan lukijakunta?

On vaikea määritellä kirjan varsinaista lukijakuntaa; teos on liian yksityiskohtainen ja musiikkitieteellinen yleissivistäväksi säveltaiteen esittelyksi ja toisaalta pidemmälle ehtineet musiikin- ja kulttuurintutkijat ovat jo aiemmin kohdanneet tekstit *Synteesi-* ja *Musiikki-*lehtien sivuilla tai turvautuvat kirjoittajan päätteoksiin. Musiikkisemiotiikasta ja kulttuurintutkimuksesta kiinnostuneet opiskelijat hyötyvät ehkä eniten kirjasta, vaikka kirjan yleissivistävä anti ja kirjoituksellinen virtuoosisuus ovat toki nautinnon lähteitä kaikille lukijoille.

Teosta käytetään valintakoekirjana Helsingin yliopiston musiikkitieteen oppiaineessa. Kirjan lopussa on kattava hakemisto sekä keskeisten termien määritelmiä.

VIITTEET

- [1] Esimerkiksi *Muualla, täällä: kirjoituksia elämästä, kulttuurista, musiikista* (Tyrväinen, ym. 2001), *Sound-scape Studies and Methods* (Järviluoma & Wagstaff, 2002), *Johdatus musiikintutkimukseen* (Eerola, Louhivuori & Moisala, 2003), *Musiikki, perinne ja tutkija* (Suutari & Paukkunen, 2004) ja *Musiikin filosofia ja estetiikka* (Torvinen & Padilla, 2005).

KIRJALLISUUTTA

- Clarke, Eric & Cook, Nicholas (Toim.) (2004): *Empirical musicology: Aims, methods, prospects*. Oxford: Oxford University Press.
- Eerola, Tuomas, Louhivuori, Jukka, & Moisala, Pirkko (Toim.) (2003): *Johdatus musiikintutkimukseen*. Acta Musicologica Fennica 24. Helsinki: Suomen musiikkiteollinen seura.
- Järviluoma, Helmi & Wagstaff, Gregg (2002): *Sound-scapes studies and methods*. Helsinki: SES & Turun yliopisto.
- Suutari, Pekka ja Paukkunen, Elina (2004): *Musiikki, perinne ja tutkija*. Etnomusikologista kulttuurintutkimusta Joensuusta. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Tarasti, Eero (1992): *Romantiikan uni ja hurmio: esseitä musiikista*. Helsinki: WSOY.
- Tarasti, Eero (1994): *A theory of musical semiotics*. Bloomington, IN: Indiana University Press.

- Tarasti, Eero (1998): *Sävelten sankareita eurooppalaisia musiikkiesseitä*. Helsinki: WSOY.
- Tarasti, Eero (2000): *Existential semiotics*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
- Tarasti, Eero (2002): *Signs of music: a guide to musical semiotics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Torvinen, Juha ja Padilla, Alfonso (Toim.) (2005; painos): *Musiikin filosofia ja estetiikka. Kirjoituksia taiteen ja populaarin merkityksistä*. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.
- Tyrväinen, Helena, Lappalainen Seija, Mäkelä, Tomi, Vierimaa, Irma (Toim.) (2001): *Muualla, täällä: kirjoituksia elämästä, kulttuurista, musiikista*. Jyväskylä: Atena.

Kirjoittaja on filosofian tohtori ja yliassistentti Jyväskylän yliopiston musiikin laitoksella.